v Praze 5. 6. 2018

Oponentský posudek bakalářské práce Role snů ve staroseverské literatuře

Předkládaná bakalářská práce je věnována dnes velmi módnímu tématu pojímání snů v předmoderní kultuře. Problematice se v posledních letech věnovala i česká skandinavistika, především Jiří Starý, takže autorka bakalářské práce měla na co navazovat. Andrea Fiedlerová si pro svoji analýzu vybrala pět staroseverských: ságy o dávnověku a tzv. rodové ságy, které vznikly ve druhé polovině 13. století. Její přístup v překládané problematice můžeme označit jako literárněvědný. Autorka pracovala převážně s českými překlady těchto staroseverských ság. Protože se však nepouští do sémantických analýz, není to v daném případě pro práci na škodu.

Při zpracování jednotlivých ság si autorka bakalářské práce položila čtyři základní otázky: Jaká byla funkce snu v daném díle, čím se snový svět lišil od světa reálného, v jakém stavu se nacházel snící a jaké byly reakce na daný sen, resp. jakým způsobem byl sen vykládán. Při analýze Fiedlerová postupuje veskrze deskriptivním způsobem. Ona deskripce snů, jež nalezla v pěti jí zkoumaných ságách, zahrnuje nejrozsáhlejší část práce. Protože arsenál snů, které použili autoři pěti ság, je velmi bohatý, a to jak z kvantitativního hlediska, tak z hlediska jejich různosti, vytvořila si tím dostatečný podklad pro rozbor. Onen rozbor, interpretaci, sice dosti zvláštním způsobem označuje jako „diskuse“, což není příliš na místě – jedná se však o pouhý terminologický detail.

Závěry, k nimž autorka bakalářské práce dospěla, byly více méně předvídatelné a nijak nepřekročily dosavadní interpretace, které ve vztahu k snům přinesla česká i anglosaská odborná literatura. To ale jistě není na škodu. Verifikovat již dříve interpretované je rovněž jedním z možných vědeckých přístupů, ač naše poznání obohacuje v omezené víře. Sny v ságách, jimž se Fiedlerová věnovala, povětšinou působí jako předznamenání příštího děje. Jsou tedy povětšinou obráceny do budoucnosti, i když občas najdeme i sny, které reflektují minulost. Sny v literárních textech ság zároveň působí jako varování, jako jistá výstraha. Mnohdy rovněž předznamenávají smrt snícího. V křesťanské literatuře středověku se takovéto sny mnohdy mísí s vizemi, které tak není možné navzájem odlišit, protože pro oba typy se někdy užívá stejného latinského termínu *somnio*, tedy sen, i když latina samozřejmě znala a hodně využívala i pojem *visio*, obé v ekvivalentní podobě.

V jiných případech sny mají ryze formální literární význam, protože slouží k překlenování děje, popřípadě k jeho gradaci. To podle Fiedlerové platí především pro opakující se sny. Velkou pozornost autorka bakalářské práce věnuje otázce osob, zvířat a předmětů, které se ve snech vyskytují. Na jejich případě ukazuje, jak se reálný svět mísí se světem snovým. Bytosti, které vstupují do snů, povětšinou pocházejí ze světa imaginací, kdežto předměty, jež mají svůj symbolický vykladačský obsah, samozřejmě spíše odrážejí svět reálný, i když některé předměty jsou prokleté. Ve většině případů byl sen v autorkou analyzovaných textech spojen s pocity strachu, zděšení, nejistoty či smutku. To nepochybně souvisí se skutečností, že většina snu se pojí s předvídáním smrti. Jako nejpřínosnější se mi jeví srovnání snových poselství s pojímáním osudu, jenž patřil k jedné ze základních kategorií severského mentálního světa. Onen vztah se mnohdy promítá do výkladu snu. Vykladači, ač samotný snící, nebo jiné osoby, zpravidla ženy, někdy sny interpretují jako nepravdivé, jindy se ve svých výkladech liší, což jim pak dává možnost protivit se snové předpovědi. Naopak osud je pojímán jako danost, jíž se nelze vyhnout.

Jediný deficit práce spatřuji v tom, že si autorka nevšímá příkladů snů, které v ságách absentují. Mám zde na mysli především sny politické, které v křesťanské literatuře středověku hrají dosti zásadní úlohu. Tato skutečnost však může být do značné míry ovlivněna prameny, s nimiž autorka pracuje, protože sny politické nemusely pronikat do vyprávěcích textů, jež měly své posluchače především pobavit, nikoli je nasměrovat. Škoda rovněž, že autorka byť jen v náznacích nesrovnává skandinávskou snovou kulturu s kulturou snění na křesťanském Západě. Našla by řadu rozdílů, stejně jako stejných prvků, například v podobě pochybovačství o pravosti snů či v pojetí původce snů apod. Ono srovnání by v některých případech bylo přímo potřebné, protože sama autorka konstatuje, že autoři ság, kteří psali ve 13. století, tedy již v christianizované společnosti, si brali své inspirace jak z Bible, tak ze starofrancouzských eposů, tedy z textů hluboko tkvících s křesťanské kultuře. To práci poněkud limituje, v žádném případě ji to ale nediskvalifikuje. Proto práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat známkou 2.

Martin Nodl